

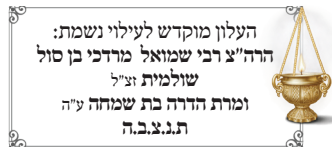
מפעל הדר העולמי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדר

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, במלגת גדולי ישראל מכל העדות והחוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום א' י"ב אדר-שבת י"ח אדר תשפ"ז

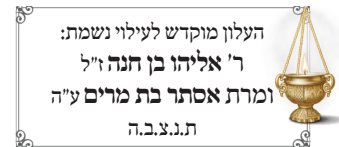

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת חדרה בת שמחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת מנחות מ"ט-נ"ה

שבוע פורים פרשת מי תשא

בס"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

ליהודים הירעה אורה

ושמחה וששון ויקר

בברכת פורים שצ"ח לכלל הלוויים ולכל בית ישראל

והנה אם נבוא לשני ידידי נפש אשר נפשם קשורה זה בזה, ונאמר לאחר, דע לך שידידך מתנחם לך להרגך, הזהר והשמר, הרי אין מציאות שאדם ישים על לבו להזהר, כי לא יאמין. וקל וחומר אם נאמר לאדם שאביו רוצה להרגו, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר אם נבא ונאמר ליד שמאל שיד ימין רוצה לכתתו, אם יצויר כדבר הזה, בודאי שלא תאמין לדבר הזה, דהרי הם גוף אחד.

וצריכים אנחנו להבין שכל אלו הם עדיין משלים רחוקים לעוצם קרבת ישראל לאביהם שבשמים, כי באמת הוא וישראל חד הוא, וגם כשבחר בעם ישראל להיות משכנו בתוכם, נקט לשון ידידות, כמו שאמרו לקמן יבא ידיד בן ידיד ויבנה ידיד לידיד בחלקו של ידיד ויתכפרו בו ידידים; יבא ידיד זה שלמה המלך, בן ידיד זה אברהם, ויבנה ידיד זה בית המקדש, לידיד זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב אשירה נא לידידי, בחלקו של ידיד זה בנימין, שנאמר לבנימין אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו, ויתכפרו בו ידידים אלו ישראל.

וכתב המהרש"א, ויבנה ידיד זה בית המקדש דכתיב מה ידידות משכנותיך גו', על שם דיבוק השכינה אשר

דר נ"ג ע"א

כי מי גוי גדול אשר לו א-לקים קרובים אליו כה' א-לקינו בכל קראנו אליו

אמרו חז"ל [ילקוט שמעוני בראשית רמז קל"א, והוא מן הפסיקתא]. ראויין היו ישראל כליה בימי המן אילולי שסמכו דעתן לדעתו של זקן אמרו ומה אם אבינו יעקב שהבטיחו הקב"ה נתירא אנו על אחת כמה וכמה. ע"כ. והענין מבואר בפסיקתא, שהוא משום שגתתיאשו מן הגאולה. והוא פלא גדול, וכי מה הטענה עליהם, וכי לא היו כל ימות עולם גזירות ושמדות גדולים שנהרגו בהם מאות אלפים ואפילו מליונים, ומנין להם לדעת שיגאלו ויוושעו, ולא היו צריכים להבהל, ומשמע שאפילו כל מה שעשו לא היו צריכים לעשות.

והנה לקמן אמרו, אמר רבי יהושע בן לוי למה נמשלו ישראל לזית לומר לך מה זית אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטילה עולמית לא בעוה"ז ולא בעולם הבא. וביאר שם המהרש"א שנקט דוקא עלים ולא פירות, שהעלים הם המון העם, מה שאין כן הפירות הם התלמידי חכמים, וזה יתכן שלא יהיו תלמידי חכמים.

כולל ומכון ראש פינה:

היה שם לידיד זה הקדוש ברוך הוא דכתיב אשירה נא לידדי, דהיינו שמתקרב אלינו ומתדבק אלינו, בחלקו של ידיד זה בנימין כו' שנתקרב יותר מכל השבטים כדאיתא במדרשות וכו'. ע"כ. והוא ענין הידידות, שהיא הקרבה והאהבה הגדולה, שהתבטאה בתחילתה אצל אברהם אבינו האוהב הנאמן לבוראו, אברהם אוהבי, עד להשראת השכינה בחלקו של בנימין, שהוא הנקרא ידיד ה', אשר עליו הוא שוכן לבטח, ושם נמצא המזבח והמקדש וניסים שנעשים בקביעות, כי מקום שיש את הקרבה הגדולה והעצומה, אין שייך בה מגבלות העולם הזה, כעין שמצאנו ברבי חנינא בן דוסא, שקראו בוראו חנינא בני, שלא היה הטבע שולט בביתו, ומי שאמר לשמן וידלוק אמר לחומץ ודלק.

וזה מה שמצאנו לקמן א"ר יצחק בשעה שחרב בית המקדש, מצאו הקדוש ברוך הוא לאברהם שהיה עומד בבית המקדש, אמר לו מה לידדי בביתי אמר לו על עיסקי בני באתי, אמר לו בניך חטאו וגלו וכו', אמר לו שמא בשוגג חטאו אמר לו עשותה המזימתה. אמר לו שמא מיעוטן חטאו אמר לו הרבים. היה לך לזכור ברית מילה אמר לו ובשר קודש יעברו מעליך וכו'. ותמחו המפרשים כיצד רצה אברהם שברית המילה, שהוא מצוה אחת, תהא גדולה ככל שתהא, תכפר על כל חטאיהם.

אלא אברהם בא לבית המקדש, מחמת הידידות, כשאתה שומע על ידידי נפש שהסתכסכו ונפרדו אינך מאמין, כי זה לא יתכן, ומי שבאמת אכפת לו מזה בא לברר מה קרה... אברהם הידיד בא למקום הידידות, בית המקדש שנבנה בנחלת הידיד שהוא בנימין [שמת בעטיו של נחש, שלא חטא מעולם] לדרוש על דבר בניו הידידים, מה קרה שהופרה הידידות, ולכן שאל על המילה, שהרי המילה נקראת ברית, וכתב אדונינו הגר"א בפירושו לספר יצירה [פ"א מ"ח]. אומר לך מה הוא ענין הברית, והוא אדם שיש לו אוהב כנפשו ורוצה שלא יפרוש ממנו אבל אי אפשר להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והן נקשרים על ידי הדבר ההוא, אף על פי שנוטל ממנו את הדבר מכל מקום כל מחשבתו שם הוא, ולשון ברית הוא הבטחה שעל ידי הדבר ההוא ודאי לא יתפרד ממנו, וזה ענין לשון כריתה שכורת ממנו דבר הדבוק לו ונותן לו וכו', עיי"ש. וממילא אם עדיין קיימת הברית, אף שהידידים הסתכסכו סופם שיחזרו לידידותם, כמו בני זוג שרבים ומשלימים וחוזרים לאהבתם הראשונה ויותר, וזה ששאל אברהם על דבר הברית, שהיא קיום הידידות.

ואם תאמר, אם כן הדבר, מדוע אנו גולים ונענשים ולא רואים את גודל הידידות, גם כשאנחנו מתפללים ומבקשים. התשובה היא שלידדות יש שני שותפים, ואם האחד מתרחק ממנו נמצא גם השני מרוחק ממנו, ואם כלל ישראל מתנהגים כביכול עם הבורא כבנים עם

אביהם, אף הוא מתנהג עמהם כאב, וכמדורש הידוע [מדרש תנחומא יתרו פרק ג], ויבא עמלק רבי לוי אמר למה הדבר דומה, לבן שהיה רוכב על כתף של אביו והיה רואה דבר של חפץ ואומר לו קח לי והוא לוקח לו פעם ראשונה שניה ושלישית רואה אדם אחר אמר ליה ראית אבי אמר לו אביו אתה רכוב על כתפי וכל מה שתבקש אני לוקח לך ואת אומר ראית אבי השליכו מכתפו ובא הכלב ונשכו. כך היו ישראל כשיצאו ממצרים הקיפן בענני כבוד בקשו לחם הוריד להם את המן שנאמר וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו בקשו בשר נתן להם שלו שנאמר שאל ויבא שלו וגו' וכן הכתוב אומר ותאותם יביא להם, הוא נותן להם כל צרכיהם והן אומרים היש ה' בקרבנו, אמר להן הקב"ה כך הרהרתם הרי הכלב נושך אתכם לכך ויבא עמלק. ע"כ. דהוא המידה כנגד מידה, שעמלק הוא המפריד הגדול, אמנם אין לו מקום להכנס אם אנו דבוקים בו יתברך, וכשאנינו דבוקים בו בא המפריד ומפריד רח"ל.

והנה אמרו חז"ל [מדרש רבה אסתר פרשה ו' פסקה ז'], רבי ברכיה בשם רבי לוי, אמר להם הקב"ה לישראל אתם בכיתם ואמרתם [איכה ה] יתומים היינו ואין אב, חייכם אף הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם הדא הוא דכתיב כי אין לה אב ואם. ע"כ. וצריך כמובן להבין מה הזכות שיהיה הגואל יתום מלידה. ונמצאנו למדים שגאולת פרס ומדי היא על ידי אסתר, ומובן שקלקול הגלות נתקן על ידי אסתר, כי אחרת לא היו נגאלים.

וכשאמרו ישראל יתומים היינו ואין אב, מה היתה הכונה, הענין הוא שיש הרבה חסרונות גשמיים בגלות, אבל ישראל אמרו שאין אנו מסתכלים על כל זה, מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, כאב הגלות האמיתי הוא שאתה חסר לנו, ועל זה אמר השם יתברך, שהגואל שיעמוד לכם אין לו אב ואם, כי אדם רגיל סומך מתחילה על אביו ואמו ואחר כך סומך על עצמו, וכמה שיהיה גדול שבגדולים אין הביטול והבטחון מטבעו, אבל אסתר שלא היה לה מעולם אב ואם, התרגלה לתלות המוחלטת בבורא יתברך ועל ידי כן הגיעה לדבקות המוחלטת בו, כמו שאמרה בדרכה אל אחשורוש, [תהילים כב יא] עליך השלכתי מרחם מבטן אמי אלי אתה.

והנה באותו דור נפגמה הידידות, על ידי חטא נשים נכריות, וממילא לא הרגישו כלל ישראל את הדבקות ללא שיוור בבורא יתברך, ואז כשנגזרה עליהם הגזירה נתייאשו מן הגאולה, כי לא הרגישו בנפשם שדבר כזה לא יכול להיות, כמו שהקדמנו שיד שמאל לא תחוש שיד ימין תחתוך אותה, כי הם גוף אחד, אבל כאן כיון שנתרחקו, לא הבינו את עצם הדבקות שיש להם באביהם שבשמים ולכן התייאשו מן הגאולה, ועל זה היו

חייבים כליה, כי מה היא זכות קיומו של עם ישראל אם לא על ידי הדבקות שיש לו באביו שבשמים.

וכמו שאמרנו, כל גאולה באה על ידי תיקון הסיבה שגרמה את הגזירה, וזה תפקידו של הגואל, ואסתר המלכה, בתפילתה העצומה לפני כניסתה לאחשוורוש שבה הגיעה לדרגת דביקות וביטול שאין למעלה ממנה, השפיעה לכל ישראל את הכח הזה, וממילא התהפך הכל והתגלה כי באמת הידידות נשארה ואי אפשר לבטלה לעולם, וכך זה נשאר לתמיד בימי הפורים, כמו שאנו רואים שבימים אלו אנשים משתכרים, וכולם מדברים ובוכים ומבקשים את קרבת ה', דבר שלא נראה אצל שיכורים בשאר הימים, כל זה מכחה של אסתר המלכה מזרע שאול, מבני בנימין ידיד ה', שגילתה והשרישה ענין זה בכלל ישראל, ולכן פורים לא יתבטל לעולם, כי פורים היא הדבקות הגמורה באביו שבשמים, שהיא תכלית הכל, אשרי העם שככה לו.

דף מ"ט ע"א

תני רבה בר בר חנה קמיה דרב כבשי עצרת ששחטן לשום אילים כשרין, ולא עלו לבעלים לשום חובה; אמר ליה רב עלו ועלו.

אמנם צריך להבין מה הפסול בשחיטת כבשים לשם אילים, דלא מצאנו בפסול מחשבה רק שינוי קודש או שינוי בעלים, ואיזה שינוי הוא כאן. וביאר השפת אמת דהוא משום שינוי קודש, דכבשיה עצרת הם שלמים ואילים הם עולות, ממילא נמצא שכונתו לשחוט שלמים לשם עולה.

אבל כסבור אילים ושחטן לשום אילים לא, עקירה בטעות היא עקירה; ורבה אמר עקירה בטעות לא היא עקירה.

ולחלכה ברמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק ט"ו הלכה ט"ז], שני כבשי עצרת ששחטן לשם אילים לא עלו לצבור לשם חובה, ואם דימה שהן אילים ושחטן לשם אילים עלו להן, מפני שהיא עקירה בטעות. ע"כ. דהיינו דהרמב"ם פסק דעקירה בטעות לא הוי עקירה. וכל זה בשינוי קודש, ולא נתבאר כאן מה הדין בשינוי בעלים, ודעת הליקוטי הלכות שאין בזה חילוק בין שינוי קודש לשינוי בעלים, וגם בשינוי בעלים אמרינן דעקירה בטעות לא הוי עקירה. ולא המוספין מעכבין זה את זה.

וכתב השאגת אריה [סימן ס"ב] דדעת רש"י דהיינו דווקא המוספין דשני מינים אין מעכבין זה את זה, וכדתנן לעיל [מ"ד ע"ב] הפרים והאילים וכבשים והשעירים אין מעכבין זה את זה, דמשמע דמין על חבירו אינו מעכב, אבל דחד מינא מעכבי אהדדי, שאם אין לו מנין הקצוב לאותו מין,

כגון שאין לו אלא ששה כבשים לחוד או פחות מהן מעכבי אהדדי.

אמר רבי שמעון אימתי בזמן שהיו אנוסים אבל אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערבים.

ומבואר לקמן [נ"א] משום דקנסינן לכהנים, ועיין ברבינו הגר"ז דין בשאלה את מי קונסים, דנראה דלאו דוקא לכהנים שהיו בפנים על הקרבן קנסינן אלא דלכל הבית אב קנסינן, דהוה עלייהו החוב שיקריבו את קרבן התמיד, אמנם דייק מדברי השיטה מקובצת [דף נ"א אות ב'] דמשמע מדבריו דדוקא לכהנים המפייסים קנסינן, עיי"ש, וכן דעת הקרן אורה.

אמר רבי שמעון וכולה היתה קריבה בין הערביים.

והקשה רבינו הגר"ז דצ"ע מה שאמר דבעינן שיקריבו כולה בין הערבים, דהא דלענין חביתין הדין הכי היינו משום דהתם מצותה שתהא מחציתה בבקר ומחציתה בערב דיש להם דין קרבן אחד דהוה קרבן של עשרון שלם אלא שקרב לחצאין, אבל בקטורת דמקטיר פרס בשחרית ופרס בין הערביים מאי שייכי אהדדי דהוה עלייהו הדין בלא הקריב שחרית שיקריבו כולה בין הערבים, מה תאמר שבאמת גם כאן הוא הקטרה אחת של מנה שלם ומחצית שחרית ומחצית בין הערביים, הוא דוחק גדול, דמהי תיתי.

וכתב השפת אמת דרבי שמעון חולק דוקא בקטורת משום דלא מפורש השיעור בתורה, רק חכמים קבעו מנה בכל יום פרס בשחרית ופרס בין הערבים, וכיון דלא הקטיר בבוקר יש להקטיר כל המנה בערב, אבל בתמיד דמפורש בקרא אחד בבוקר ושני בין הערבים מודה רבי שמעון.

שאין מהנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר וכו'.

וכתב רבינו הגר"ז דיש לעיין חינוך זה מה דינו, אי זהו דין הכשירא דחפצא, דצריך להכשיר את המזבח בחינוך, או דזהו דין של התחלת עבודה, דצריך להתחיל העבודה בקרבן זה. וכתב לפשוט את ספיקו ממה שהלכות גדולות מנה חנוכת הנשיאים למצוה, וכתב הרמב"ן דמצות חינוך היתה מצוה לדורות, דבבית שני היה חינוך ובבית עולמים לעתיד לבוא גם כן יהיה דין חינוך, ואם נאמר דדין חינוך הוי רק התחלת עבודה אין שייך זה למנותה למצוה בפני עצמה, ובע"כ דהוי זה דין בפני עצמו מצות חינוך לחנך את המזבח.

ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

וז"ל הרמב"ם [הלכות תמידין ומוספין פרק א' הלכה י"ב], טעו או שגגו אפילו הזידו ולא הקריבו תמיד של שחר יקריבו תמיד של בין הערבים, במה דברים אמורים בשנתחנך

לשון דאין מעבירין על המצוות, ולא חשבונות אחרים, ודבר זה שייך לסוגיא דאין מעבירין על המצוות, באיזה אופנים מדובר.

ונביא כאן את לשון הרדב"ז הנ"ל שהביא בזה תשובת אחד מחכמי דורו וחלק עליה, וז"ל [שו"ת רדב"ז חלק ד סימן יג (אלף פז)], שאלה. ראובן היה חבוש בבית האסורים ולא היה יכול לצאת להתפלל בעשרה ולעשות המצות והתחנן לפני השר או ההגמון ולא אבה שמוע להניחו זולתי יום אחד בשנה איזה יום שיחפוז. יורה המורה איזה יום מכל ימות השנה יבחר ראובן הנזכר ללכת לבית הכנסת:

תשובה. הנה ראיתי אחד מחכמי דורנו בתשובה דבר זה צלל במים אדירים והעלה חרס בידו ועל יסוד רעוע בנה יסודו. בתחלה כתב דעדיף יום הכפורים ואח"כ החליפו ביום הפורים משום מקרא מגילה ופרסומי ניסא דבעינן עשרה ואין ראוי לסמוך על דבריו. אבל מה שראוי לסמוך עליו הוא דאנן קי"ל דאין מעבירין על המצות ואין חולק בזה כלל הלכך המצוה הראשונה שתבא לידו שאי אפשר לעשותה והוא חבוש בבית האסורים קודמת ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה שאי אתה יודע מתן שכרן של מצות וזה פשוט מאד אצלי. דוד בן שלמה ׳ אבי זמרא:

והתוספות ביומא [ל"ג ע"א ד"ה אין] כתבו, דלא שייך כלל הנ"ל רק היכא דבעינן למעבד תרווייהו שיש להקדים ההוא דפגע ביה ברישא, אבל היכא דלא עבדינן אלא חד, לא גמרינן מיניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר. ע"כ. והוא לא כהרדב"ז, וצ"ע, דגם החכם צבי לא הביאם, ואכמ"ל.

דף נ' ע"א

אמר רבא, ה"ק לא יקריבו הן אבל אחרים יקריבו, לא הקטירו קטרת בבקר יקטירו בין הערבים, דכיון דלא שכיחא ומעתרא, חביבא להו ולא פשעי.

במסכת יומא מצאנו שנחלקו הראשונים אם היה פייס מיוחד לקטורת של בין הערבים או שהכהן שזכה בשחרית מקטיר אף בין הערבים, שדעת התוספות ישנים שם [כ"ז ע"א ד"ה מיהא] והריטב"א שהיה פייס אחד, ולפי זה מובן מה שאמרה הגמרא כאן, דאף שנתרשלו הכהנים ולא הקריבו בשחרית יכול אותו כהן שנתרשל להקריב בין הערבים. אבל דעת השיטה מקובצת כאן שהיו שתי פייסות, ולפי זה קשה מה אמרו שלא קנסו, הרי בין כה וכה יקטירו כהנים אחרים. וכתב ליישב שמה שאמרו שלא קנסו היינו שאף הכהנים שנתרשלו יכולים לפייס בין הערבים על הקטורת, שאף שאמרו שרק חדשים לקטורת מפייסים, והתרשלו בשחרית בהקרבתה, יכולים לחזור ולפייס.

המזבח, אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים, שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר. ע"כ. ומשמע שהוא דוקא במזבח חדש לגמרי, ולא שנפסל ותקנוהו כעין אותו מעשה בצדוקי שרגמוהו באתרוגיהם ונפגמה קרן המזבח. ולפי זה לא היה זה אלא בימי שלמה וכששבו מן הגולה ובחנוכת בית חשמונאי שבנו מזבח חדש. ועיין עוד בזה באחרונים [רדב"ז על הרמב"ם הנ"ל, מנחת חינוך מצוה ת"א, חזון איש סימן ל'] שדנו בשאלה זו.

ציבור שאין להן תמידין ומוספין, אי זה מהן קודם וכו' אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא, תמידין עדיפי שכן תדיר, או דלמא מוספין עדיפי דהוו להו מקודש.

ולמעשה הוי בעיא דלא איפשיטא, כיון שהפשיטות נדחתה על ידי אב"י. והרמב"ם [הלכות תמידין ומוספין פרק ח' הלכה כ'] כתב בתוך ההלכה, לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר, הרי הדבר שקול, אם הקריבום למוסף היום הקריבו ואם רצו להניחם למחר לתמידין יניחו. ע"כ. אמנם אב"י [מ"ט ע"ב] דחה את הראיה מטעם שאפשר לומר שמה שאמרו העולה עולה ראשונה הוא למצוה בעלמא, והרמב"ם עצמו פסק [פ"א ה"ג] וז"ל, לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם תמיד של שחר, ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות. ע"כ. משמע דהוא איסור ממש ולא מצוה בעלמא, ולפי זה הוי בעיא דאיפשיטא, וכן נקט בעל ערוך השלחן בספרו ערוך השלחן העתיד דהרמב"ם לא פסק כנ"ל מחמת ספק, אלא זהו פסק ההלכה דשקולים הם ויעשו איך שירצו.

והנה נידון הנ"ל יש בו נפקא מינה להלכה למעשה לדידן, באדם שהיה אנוס מן המצוות, כגון יושב בבית האסורים, והברירה לפניו לצאת היום להתפלל, או לדחות את היציאה ליום הפורים הבא עלינו לטובה שיש בו קריאת המגילה ופרסומי ניסא וכו', מה יעשה, דמסוגיין משמע שיעשה איך שירצה, אבל אם אחד עדיף על חבירו יש להקדימו, וכן דעת החכם צבי [סימן קי"ז]. אמנם דעת הרדב"ז בתשובותיו דיצא מיד ולא ידחה את יציאתו, דעל זה נאמר אין מעבירין על המצוות, והחכם צבי הנ"ל הקשה עליו מסוגיין דאפשר לדחות את המצוה, ולא לקיים היום מוספין כדי לקיים מחר תמידין, והאחרונים האריכו למעניתם ליישב דברי הרדב"ז במה עניינו חלוק מסוגיין, ובאמת יש חילוק פשוט, דציבור תמיד יהיו ותמיד יש חיוב, מה שאין כן היחיד לא ידע את עתו ועתותיו, ומה לו לעשות חשבונות על יום מחר שלבסוף יתברר שיצא קרח מכאן ומכאן... ונפקא מינה אם בעת החורבן היה להם תמידין או מוספין כנ"ל לכו"ע יקריבו מוספין דהאידנא ולא ימתינו על מחר, שמא לא יקריבו, וצ"ע. אמנם מלשון הרדב"ז לא משמע כן, דנקט

דף נ' ע"ב

חביתי כהן גדול לא היו באין חצאין, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו, מקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים.

ובגמרא איתמר חביתי כהן גדול כיצד עושין אותן רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אופה ואח"כ מטגנה, רבי אסי א"ר חנינא מטגנה ואח"כ אופה וכו'. כתנאי תופיני תאפינה נא; רבי אומר תאפינה נאה; רבי יוסי אומר תאפינה רבה, אית ליה נא, ואית ליה נאה.

ולשון רש"י בסוגיין, לא היו באין חצאין, שלא יביא חצי עשרון בבקר מביתו וחצי עשרון בערב ואף על פי שקריבה לחצאין, כדכתיב מחציתה בבקר, מחציתה משמע מחציתה של שלימה מחצה מתוך שלם הוא מביא שמביא עשרון שלם וחוצהו. ע"כ. כתב הקרן אורה דמשמע שעיקר הקפידא שצריך להביא עשרון שלם, אבל יכול לאפות שש בבוקר ושש בערב.

וז"ל הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ג ה"ב] כיצד עשיית חביתי כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש, שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין, ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר בשמן תעשה להוסיף לה שמן כנסכי הכבש, ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין, ולש מכל חצי עשרון שש חלות, נמצאו שתיים עשרה חלות.

[הלכה ג'] ואחת אחת היו נעשות, וכיצד עושה מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה, ואינו מבשלה הרבה שנאמר תופיני בין בשל ונא.

[הלכה ד'] ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד, כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים, ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם חצי קומץ לבונה בערב, ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתייהן כליל לאשים.

דהיינו דלדעת הרמב"ם אופה את כולן וחוצה כל אחת מהן וכך הן קריבות, שנים עשר חצאין בבוקר ושנים עשר חצאין בערב, וכן לשון הרמב"ם בפירוש המשניות [פרק ט' משנה א'], ומה שאמר בחביתי כהן גדול מודד ר"ל מחלק, לפי שכבר בארנו בסוף הפרק הרביעי מהמסכת הזאת שהוא מביא עשרון שלם וחוצהו. ודע שחביתי כהן גדול נחלקין אחר בישולן, וכבר זכרנו שהם י"ב חלות. ונתבאר בגמרא שהוא מחלק כל חלה בידו באומד. וכבר נתבאר בכאן שהוא מחלק אותו בחצי עשרון אז יהיה העולה בידינו מסדר עשייתו שהוא מביא עשרון

ומחלקו כשהוא סלת כחצי עשרון כמו שנתבאר ולש כל חצי עשרון ועושה ממנו שש חלות ואופה כל הי"ב חלות בבת אחת ואח"כ מחלק כל חלה לשנים ומקריב הי"ב חצאין בבקר פיתין כזית כמו שזכרנו בפרק הששי והנותר בין הערבים ותהיה כל פתיתה מאותן פיתין כפולה עם שנים כמו שזכרנו שם.

והראב"ד השיג וז"ל, א"א זו לא שמענו ואין לה שורש בשום מקום שיחלקו כל חלה וחלה אלא לשש חלות בשחרית ושש בין הערבים, והתורה נתנה להם מדות גדולות וקטנות שימודו בהן כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין, והוא אמר שמחלקין את החלות באומד והתורה אמרה מחציתה בבקר ומחציתה בערב שלא יוסיף ולא יגרע. עכ"ל.

ועיין באחרונים ובנושאי כלי הרמב"ם שביארו מהיכן מקור דינו של הרמב"ם, עיי"ש, ושייך יותר לסוגיות לקמן [ע"ה ע"ב ופ"ז ע"ב].

כהן שמביא מחצה שחרית ומת ומינו כהן אחר תחתיו, לא יביא חצי עשרון מביתו וחצי עשרונו של ראשון, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו, מקריב מחצה ומחצה אבד, נמצאו שני חצאין קריבין ושני חצאין אובדין.

ולענין השמן, כתב המנחת חינוך [מצוה קל"ו] שתלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד שהבאנו בסמוך, דלעת הרמב"ם שאופה קודם את כל העשרון ואחר כך חוצהו, נמצא שצריך להביא שמן לכל העשרון, אבל לראב"ד שחוצה את העשרון קודם האפיה די שיביא שמן לחצי העשרון.

אמר רב הונא תופיני תאפינה נאה, ואי אפי לה מאתמול אינשפה לה.

ולכן אופים אותה בשבת, וצריך לומר שהואיל ומה דילפינן מתופיני הוא שתאפה נאה, ממילא החפצא של החביתין היא שתאפה נאה, וכיון שאם אופים אותן בערב שבת שוב לא תהיה נאה, ממילא מובן מזה שנאפית בשבת ודוחה את השבת.

דף נ"א ע"א

דנין יגי"ל מיגי"ל יחיד בגלל עצמה, יין, לבונה.

והנה כאן מבואר שחביתי כהן גדול הרי הם קרבן יחיד, אמנם לקמן [ע"ב] אמרו, לא מינו כהן אחר תחתיו, משל מי היתה קריבה רבי שמעון אומר משל ציבור, רבי יהודה אומר: משל יורשין. ושלמה היתה קריבה. ע"כ. ואם נחשב זה לקרבן יחיד, היאך קריבה היא משל ציבור. ועוד, אם ממש קרבן יחיד הוא, מדוע כשמת כהן גדול ולא מינו אחר תחתיו צריך להקריב מנחת חביתין, שהרי אין מי שמחוייב בזה, אלא לכאורה חזינן שהוא קרבן ציבור וחלק מסדר התמיד.

האחרונים במי מדובר, שדעת התוספות יום טוב [שקלים פ"א מ"ז] שבאמת מדו רק ביורשים שירשו את נכסי הכהן הגדול, וכל היורשים חייבים בזה.

אמנם המקדש דוד כתב להוכיח שאם יש לו רק בנות, אף שהן יורשות את נכסיו, עדיין הן מביאות כנ"ל, דאין זה תלוי בדיני הירושה הממונית, ואם אין לו בנים יביאו אחיו. והמנחת חינוך כתב להיפך, דכל מי שראוי ליורשו על פי דין, דהיינו דאף אם יש לו בנים אף הבנות נחשבות ליורשות הואיל וסוף סוף נחשבות יורשות על פי דין תורה, וצריכים להביא כנ"ל אף אם לא ירשו את נכסיו.

אמנם דעת החזו"א שדוקא בנו שראוי למלא את מקומו מחוייב להביא, אבל אם אין לו בן ראוי לעבודה או שיש לו רק בנות, מביאים משל ציבור, דדין מנחת חביתין יש לה אף דין קרבן ציבור כמו שנתבאר לעיל.

ובמנחת חינוך דן באופן שלא מת הכהן הגדול, אלא עבר מחמת מום או שנטמא ועבר, מי מביא את הקרבן הנ"ל בימים שעבר ולא מינו אחר תחתיו, וכתב שני צדדים, דאין מקריבים כלל מנחת חביתין, דהכתוב לא חייב רק כהן משמש או שמת ולא באופן זה, ומאידך צידד שיהיה הכהן הזה חייב להביא מנחת חביתין משלו, דעדיין קדושת כהונה גדולה עליו לכמה עניינים. ולפי מה שכתבנו בסמוך דדין קרבן ציבור על קרבן זה וחלק מסדר התמיד, לכאורה לא יתכן לומר שלא יקריבו קרבן זה בכלל, וגם איך לא מצאנו דין כזה לא בגמרא ולא בפוסקים.

זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו יכול יהו אהרן ובניו מקריבין קרבן אחד ת"ל אשר יקריבו לה', אהרן בפני עצמו ובניו בפני עצמן; בניו אלו כהנים הדיוטות וכו'.

כאן נתבאר שיש דין מנחת חינוך אף על כהנים הדיוטות, אמנם לא נתבאר אם הוא מצוה בעלמא, או שהוא דין לעיכובא, שלא יתכן קודם שיביא מנחה זו. וכתב הרמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ה' הלכה ט"ז], אין הכהן עובד תחלה וכן כהן גדול אינו עובד תחלה עד שיביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו שנאמר זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו, ואם עבד קודם שיביא עשירית האיפה וכן כהן גדול שעבד בכהונה גדולה קודם שיביא עשירית האיפה עבודתו כשירה. [הלכה י"ז] כהן שלא עבד עדיין מימיו שמנוהו כהן גדול ה"ז מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה כשאר חינוך כל כהן הדיוט, ואח"כ מקריב עשירית האיפה שנייה שהיא חינוך כהן גדול, ואח"כ מקריב עשירית האיפה שלישית שהיא חביתין כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו שיתבאר ומעשה שלשתן שוה הוא. ע"כ. אמנם יש בתורת כהנים גירסא דעבודתו פסולה, והאריכו האחרונים מה באמת הגירסא האמיתית, עיי"ש.

וכתב האור שמח [הלכות קרבן פסח פ"א ה"ג] דלרבי שמעון דסבירא ליה משל צבור ומפיק מקרא חק עולם משל עולם, אם כן לדידה איכא מנחת חביתין דאתיא משל צבור והוי קרבן צבור לכן איתא ביחיד ובצבור, ביחיד כשהכה"ג מקריב, ובצבור כשהציבור מקריב. ע"כ. דהיינו דלפעמים נחשב קרבן ציבור ולפעמים קרבן יחיד, ולמאן דאמר משל יורשים הוא תמיד קרבן יחיד, אמנם גם למאן דאמר זה צריך לומר שאינו לגמרי קרבן יחיד כשאר קרבנות יחיד, דאם כן מה שייך להקריב קרבן זה כשמת הכהן הגדול.

דף נ"א ע"ב

לא מינו כהן אחר תחתיו, משל מי היתה קריבה רבי שמעון אומר משל ציבור, רבי יהודה אומר משל יורשין. ושלמה היתה קריבה.

והרמב"ם [הלכות תמידין ומוספין פ"ג הכ"ב] פסק מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושיין אותו חביתין ושלמה היתה קריבה, מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת, אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה, לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים. ע"כ דהיינו דפסק כרבי יהודה.

אמנם בהלכות שקלים [פרק ד' ה"ד] פסק, גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קרבין משלו ואם לאו באין מתרומת הלשכה כהן גדול שמת ולא מינו אחר תחתיו מקריבין את החביתין מתרומת הלשכה. ע"כ הנצרך לעניננו, והוא תימה גדולה, דכאן פסק כרבי שמעון, ואפשר היה לומר שמה שכתב בהלכות שקלים הוא כתקנת חז"ל שיביאו היורשים קודם שחזרו בהם, כמו שאמרו בסמוך, א"ר אבהו שני תקנות הוו, דאורייתא מדיציבור, כיון דחזו דקא מידחקא לישבה תקינו דלגבי מיורשים, כיון דחזו דקא פשעי בה אוקמוה אדאורייתא, אבל באמת פסק כרבי שמעון שהוא משל ציבור, ובהלכות תמידין ומוספין כתב כעיקר התקנה שתהיה משל יורשים, אמנם הוא תימה גדולה ליישב כך. ובכסף משנה כתב להיפך, דפסק כרבי יהודה, ובהלכות שקלים הביא דרך אגב את התקנה לענין חביתין כהן גדול אף שאינה להלכה. ועיין באחרונים שיישבו בכמה דרכים אחרות, וצ"ע.

משל יורשים.

והנה בכל מקום החיוב על היורשים הוא מכח שירשו נכסי אביהם, ונכסי אביהם משועבדים, לכן צריך להביא את החיוב שמדובר עליו בכל מקום. וכאן נחלקו

והנה אם נאמר שעבודתו פסולה פשוט שחייב הבאת מנחת חינוך נשאר עליו, דבלא זה לא מתכחש לעבודתו, אבל אם עבודתו כשירה ועבר ולא הביא ועבד, האם יש עליו עדיין חיוב להביא מנחת חינוך, דהרי שוב אינו מתחנך דהרי כבר עבד ונרצית עבודתו שהרי היא כשירה. ונסתפק בזה המנחת חינוך [מצוה קל"ו. אמנם יש באחרונים] עיין בספר נתיבות הקודש, על הסוגיא לקמן ע"ח ע"א] שכתבו שפשוט שמחוייב להביא את הקרבן הנ"ל, ולדבריהם הרי הוא חיוב על הגברא להביא קרבן על שנתחדשה אצלו עבודת הכהונה, עיי"ש.

ואף שכתב הרמב"ם הנ"ל דעבודת מנחות החינוך והחביתין שוה, אינה שוה לגמרי, דבמנחת חינוך כתב הרמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות פרק י"ג ה"ד] ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה.

כיון דחזו דקא מידחקא לישכח תקינו דלגבי מיורשים, כיון דחזו דקא פשעי בה אוקמוה אדאורייתא.

ופירשו רש"י ותוספות דהיינו בבית שני שלא היו מוציאים את שנתם, שהיו שם יותר משלש מאות כהנים. אמנם עדיין לא מבואר מדוע נדחקה הלשכה, דהרי סוף סוף מכהן גדול אחד שמת או אפילו שנים בשנה, אין זה סך כל כך רב שתדחק הלשכה. אלא נראה שעיקר הענין היה שהיו מתמנים בכסף, וכשהיה כהן גדול מת היה עובר זמן רב עד שהיו ממנים אחר, וכל יום היה צריך להביא מנחת חביתין משל ציבור, וזה היה עולה לסך רב, לכן הטילוהו על היורשים. אמנם מכיון שהיו כנ"ל כהנים שהיו מתמנים בכסף, לא היו ממנים את בנו של הכהן הגדול שמת אף אם היה נחשב ראוי, וממילא היו היורשים פושעים בזה הואיל ולא הם יהיו הכהנים הגדולים, ובפרט לפי דעת החזו"א שהבאנו לעיל שרק אם יש לו בן שראוי למלא את מקומו צריך הוא להביא מנחה זו, דהוא היורש שצריך להביא, והואיל וידע או חשש שלא ימנוהו לא היה מביא כנ"ל.

דף נ"ב ע"א

ת"ר פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז בתחילה מגבין להם דברי ר"י רבי שמעון אומר מתרומת הלשכה הן באין.

ופירש רש"י דס"ל לרבי שמעון דיכול ליקח מתרומת הלשכה, וכתב רבינו הגר"ז דנראה דאין דין בזה שיהא דוקא מתרומת הלשכה, כ"א היתר דיכולין לקחת מתרומת הלשכה, אמנם במסקנת הגמרא דמפרש מקרא דקרבני לחמי לאשי וכו' משמע דהוה ליה דין שיהא דוקא מתרומת הלשכה ולא רק היתר בדבר, וברגמ"ה מפרש כן דדינן כתמידין, והיינו דזהו מצד עצם דינם שיהא מתרומת הלשכה כשאר קרבן ציבור.

וכתב דנראה דאיכא נפק"מ רבתי בזה, דהנה בקרבן יחיד יכול להקדיש שיתכפר חבירו והוה על הראשון דין מקדיש והשני הוה המתכפר, משא"כ בקרבן ציבור דבעינן מסירה לציבור, ולכאורה למה לן שימסור לציבור ולא סגי בלהקדיש עבורם גרידא, וע"כ נראה דבקרבן ציבור יש דין דגם המעות יהיו משל ציבור ולא משל יחיד, ומשום הכי בעי שימסור לציבור ולא סגי שיהיה היחיד מקדיש עבורם, ולפי זה בפר העלם דבר ושעירי עבודה אם נימא דאין בזה דין שיהיו מתרומת הלשכה דוקא או לרבי יהודה, היינו דאין דין שיהיו ממעות הציבור דוקא כמו שאר קרבנות ציבור, וא"כ שפיר יוכל מי שהוא להקדיש עבור הציבור ויהיה הוא מקדיש והציבור מתכפרין בו, אבל אם איכא דין שיבוא משל ציבור מתרומת הלשכה כמו תמידין ע"כ בעינן דוקא שימסור לציבור.

אמר ר"י פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן אבא יוסי בן דוסתאי אומר מפריש לה שני קמצים של לבונה קומץ שחרית וקומץ בין הערבים ורבנן אמרי מפריש לה קומץ אחד חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערבים וכו'.

כתב רבינו הגר"ז דיש לחקור אם בקמצים דלבונה גם כן נאמר הדין דמביא שלם וחוציהו או לא, ומדברי רש"י דכתב [ד"ה מפריש] וז"ל, כשהיה מביא עשרון שלם מביתו מביא עמו שני קמצים לבונה ומקריב האחד לחצי עשרון של שחרית והאחד לחצי של בין הערביים, ע"כ, מוכח דגם בלבונה איכא דין של מחציתה דצריך להביא שיעור הצריך לשחרית ולבין הערביים, דאל"כ למה הוצרך להביא בבוקר ב' קמצים, אלא דברמב"ם [הלכות תו"מ פ"ג הלכ"ב] איתא וז"ל, לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערביים, עכ"ל, ובדבריו אינו מבואר כלל דצריך להפריש כל הקומץ ביחד, ולכאורה אין דין חוצהו בקומץ הלבונה, עיי"ש.

דף נ"ב ע"ב

פרק חמישי

כל המנחות באות מצה, חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ.

מלשון המשנה משמע שלחמי תודה ושתי הלחם נקראות מנחה, ולכאורה הוא שם כולל לכל הקרבנות הבאים מקמח או סולת, אף שאין עבודתם שוה כלל לעבודת המנחות.

ר"י אומר אף היא אינה מן המובחר.

הקשה רבינו הגר"ז דמה שייך הכא דין מובחר בחמץ, דאם מיקרי זה חמץ אז הוי גם מן המובחר ואם אינו חשיב חמץ א"כ לא מהני כלל, ואטו דין מובחר יש בחמץ

כל כך גדולה, אבל מי שהוא יחסן כל כך גדול ויודע את מעלת התורה ולומדיה, ומבין את פחיתות העולם וענייניו, ואף על פי כן עוזב ענייני הרוח ועוסק בענייני הגשם, והרי הוא בכלל מה שאמרו חז"ל [בבא בתרא ע"ט ע"א], אמר רב יהודה אמר רב כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר ונתתי את פני בהם מהאש יצאו והאש תאכלם. רחמנא לישזבן.

ולכאורה יפלא, דהרי נסמך, דקראוהו רבי, ואם כן בודאי היה בר אורין, ומאי כולי האי קפידא. אלא הקפידא היתה על הדגשת גודל ייחוסו של רבי עזרא, ועל זה הקפיד רבי פרידא דהייחוס אינו כלום בפני עצמו, והעיקר היא תורתו, ואם היו באים ואומרים בנוסח כמו שמצאנו בכמה מקומות בש"ס, שאמרו על פלוני דאדם גדול הוא, היה מובן, אבל כשאומרים עליו שרבי הוא ונסמך, ומאידך גיסא היה אבותיו אנשים גדולים מאוד, הרי זה לפעמים שאין זו מעלה להזכיר אנשים גדולים כל כך שיתכבד בזה אדם שרחוק מדרגתם, וזו היתה כוונת רבי פרידא, שאין להדגיש את הייחוס כלל בתור דבר בפני עצמו, שאינו אלא כקישוט, ולא דבר עיקרי, וזה רמזו במה שאמר אחר כך שהקב"ה מחזיק טובה דוקא לאבות, כי זו גופא היתה מעלתם, שלא היה להם ייחוס רק תרן ונחור, והם מעצמם התעלו ופרסמו אלוקותו יתברך בעולם.

חזייה דהוה עבירא דעתיה, פתח ואמר וכו'.

רש"י ביאר דרב פרידא ראה דרבי עזרא עכירא דעתיה, כנראה מחמת קבלת הפנים שזכה לה מרבי פרידא, ולפי זה רבי פרידא ביקש להניח את דעתו והביא את הדרשה שמראה עד כמה גדולה מעלתם של הראשונים, ולכן אמר טובתי בל עליך, איני מחזיק טובה אלא לאברהם יצחק ויעקב שהודיעוני תחלה בעולם, שהוא עיקר הענין במי שלא קיבל מאבותיו וכו' והודיע את אלקותו בעולם, וכונתו היתה לעזרא הסופר שהעמיד את כל התורה והקדושה של כלל ישראל בבית שני, והוא היה סבו של רבי עזרא.

אבל רבינו גרשום פירש להיפך, שרבי עזרא ראה שדעתיה דרבי פרידא עכירא, דרבי פרידא היה בקפידא מחמת מה שאמרו לו את הייחוס הגדול של רבי עזרא ולא אמרו את העיקר שהוא בר אוריין, ולכן פתח ואמר את הדרשה הנ"ל שבה הוא יישב את הדגשת הייחוס, שאינו סתם ייחוס, אלא ייחוס כמו שאנו מזכירים את ייחוסינו לאברהם יצחק ויעקב, אף שאנו רחוקים מהם מאוד מאוד, מכל מקום יש להזכיר את זכותם שהודיעוהו תחילה בעולם, וזכות זאת תעמוד גם לבניהם, שאף שגם הודיעוהו בעולם, נצרכים הם לזכות זו.

שיהיה יותר מחומץ, וכתב דהיה נראה לפרש דאינה מן המובחר על העיסה קאמר דלפעמים לא יתחמץ יפה, ומדויק לשון היא, וצ"ע. אמנם גם זה קשה, דהא איכא להחלות שיעור באורך ורוחב כמבואר לקמן [צ"ו ע"א] וזה מהלכה למשה מסיני כפירוש הרגמ"ה שם, וא"כ צ"ע מאי שייך לשון מן המובחר לפירוש זה, דלא הוי רק אינו מן המובחר אלא דהוא פסול מהלכה למשה מסיני, וגם לשון רש"י אינו משמע דקאי על החלה כ"א על החימוץ וע"כ נראה כנ"ל, דהחשש שלא יתחמץ יפה. והרמב"ן בחולין [כ"ג ע"ב] כתב לפרש דברי המשנה דאינו מן המובחר היינו דאע"ג דהוה חמץ מ"מ אינו מן המובחר, ובדיעבד כשר לכו"ע, ע"ש.

אמרו לו אף היא היתה חסרה או יתרה.

ולכאורה באמת צדקו מאוד דברי חכמים, מה יענה רבי יהודה על זה. ויש לומר דהואיל וסבירא ליה לרבי יהודה דכך היא צורת החמצת ואפיית החמץ שבתודה, ממילא גם כך היא צורת מדידת העשרון שאמרה התורה, כיון שכך היא צורת עשייתו, ויתכן שלפי רבי יהודה אין צורך להקפיד שיהיה השאור עבה או דק או רך, דהכל בכלל העשרון, ואולי הוא דוקא בשאור מסויים, וצ"ע.

ולחלכה [רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ט' הלכה י"ח], וכיצד מחמצין, מביא שאור כדי חמוצין ונותנו לתוך המדה וממלא את המדה אף על פי שסופה להיות חסירה או יתירה מפני השאור שפעמים יהיה עבה וקשה ופעמים רכה אין משגיחין אלא על מדתה עתה והרי הוא מודד עשרון עשרון שלמים, והעשרה עשרונים של מצה עושה מהן שלשים חלות שוות, עשר חלות מכל מין, עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות ריקקים, ועשר חלות מורבכת. ע"כ. והוא כדעת רבי יהודה.

דף נ"ג ע"א

מנין לכל המנחות שגילושות בפושרין ומשמרין שלא יחמיצו.

מבואר שיש בזה דין שימור, וזה סתם היכי תימצי שלא יהיה חמץ, דהרי בעינן למילף ממצה. וכתב רבינו הגרי"ז דצ"ע אם במנחה בעי גם שימור לשם מצה כמו לענין מצה בפסח או רק שלא יחמיצו.

אמרי ליה רבנן לרבי פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבטולס דהוא עשירי לרבי אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא, אמר מאי כולי האי, אי בר אוריין הוא יאי, אי בר אוריין ובר אבהן יאי, ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישא תיכליה.

דצריך כל אחד לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ותינח אחד שבא מאנשים פשוטים אין עליו תביעה

מה זית זו אחריתו בסופו, אף ישראל אחריתו בסופו.

נאמרו בזה כמה פירושים, ונראה דהכונה דהזית אינו ראוי לא לאכילה ולא לשמן בלא תיקון, נמצא שכשהוא כמות שהוא, על עצו עליו ופירותיו אינו ראוי לכלום, ונמצא שעצו ראוי להסקה ופירותיו ראויים לשמן על ידי כתישה או לאכילה על ידי כבישה וכיו"ב, והוא כמות שהוא אין בו תועלת, ורק כשמגיע הסוף שהוא עיבוד הזיתים או השמן, אז מגיע הוא לתכליתו, כך ישראל, כל הרפתקי דעדו עליהו במשך הדורות אינם תכליתם, אלא הכל יתגלה רק בסוף רום מעלתם ותפארתם, ואין לך להשגיח על מצבים אלו או אחרים שנראים היפך מה שצריך וראוי להיות, כחורבן בית המקדש, כי כל אלה אינם העיקר, רק הכנה לעיקר, שהכל יכירום כי הם זרע ברך ה'. וכעין זה מצאתי במהרש"א, עיי"ש.

ת"ר אין מחמיצין בתפוחים, משום רבי חנינא בן גמליאל אמרו מחמיצין.

ולכאורה נחלקו האם מי פירות מחמיצים, ופשוט שאינה מחלוקת במציאות, כי המצב של העיסה גלוי לכל רואה, וכמו שהגמרא אומרת בהמשך אף לרבנן היא מחמיצה, אבל הוי חמץ נוקשה, ויתכן לבאר שבזה גופא נחלקו האם הוי חמץ גמור או נוקשה, מה הגדרת המצב שלפנינו, או שהמחלוקת היא האם חלות תורה וכו' כשרים בחמץ נוקשה, כך כתבו התוספות.

והנה כמובן שיש נפקא מינה מזה להלכות חמץ בפסח, ואין הנידון כאן אלא בפסחים [ל"ו ע"א], וכאן דנו בזה התוספות, ופטור בלא כלום אי אפשר, ונביא כאן את הדעות בזה.

דעת רבינו תם, הובאה בתוספות, שמי פירות אינם מחמיצים כלל, אפילו חמץ נוקשה, וכן דעת הרשב"א, ומתי הוי חמץ נוקשה, כשמערב שם גם מים. והרשב"א כתב דהוא תלוי במחלוקת התנאים בסוגיין.

והרא"ש [בפסחים] כתב שדעת הרי"ף שמי פירות אינם מחמיצים אפילו על מים, אמנם הוא רק כשיש מים בשעת הלישה בלבד, אבל אם מניחים אותו ומשהים אותו בודאי מחמיץ.

דעת הרמב"ם דמי פירות אינם מחמיצים כלל, רק באים לידי סרחון, ואם היו שם מים הרי זה חמץ גמור,

כך הבינו האחרונים. אמנם רבינו אברהם בן הרמב"ם העיד שחזר בו הרמב"ם, וסבירא ליה דעם פי פירות בלבד אסור באכילה כי עובר בלאו, אבל אינו חייב כרת.

ולהלכה [שו"ע אורח חיים סימן תס"ב ס"א], מי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל. ומותר לאכול בפסח מצה שנלושה במי פירות אפילו שהתה כל היום, אבל אין יוצא בה ידי חובתו מפני שהיא מצה עשירה וקרא כתיב לחם עוני (דברים טז, ג): [ב] מי פירות עם מים ממהרים להחמיץ יותר משאר עיסה הילכך אין ללוש בהם; ואם לש בהם, יאפה מיד: [ג] מותר ללוש ביין אעפ"י שאי אפשר לו בלא טיפת מים שנופלת בשעת הבציר, ואף לכתחלה רגילים ליתן מים בשעת הבציר כדי להתיר נצוק ואף עפ"כ אין לחוש להם, הואיל וכבר נתבטלו המים ביין קודם שלשו העיסה: [ד] מי בצים ושאר משקים, כולם הוו בכלל מי פירות: הגה. ובמדינות אלו אין נוהגין ללוש במי פירות, ואפילו לקטוף המצות אין נוהגין רק לאחר אפייתן בעודן חמים, ואין לשנות אם לא בשעת הדחק לצרכי חולה או זקן הצריך לזה:

דף נ"ד ע"א

דמ"ם מאי חריבה חריבה משמן ומ"ם חריבה מכל דבר.

כתב רבינו הגר"י דאף דלענין שמן איתא לקמן בגמרא דעל פחות מכזית מנחה אינו עובר, נראה דכל זה הוא רק להלאו, אבל לענין פסול דמנחה משום חריבה לא תלוי כלל בשיעורין דלכל המנחה בעינן חריבה.

דף נ"ה ע"ב

יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם ת"ל לא תאפה אפיה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפ"ע אף אני אביא לישתה ועריכתה.

צ"ע איזה דין כלול בזה, אי דחידשה תורה רק דחייב על אחת, או דחידשה התורה דהוי גם כן בעיקרו חילוק מלאכות כמו בשבת, ונפ"מ אי בעי התראה בין כל מלאכה, או דסגי בהתראה אחת על כל המלאכות וגם כן יהיה חייב על כל מלאכה כמו בשבת. כך כתב הגר"י. עיין בדבריו דהביא ראייה מהתוספות [ד"ה אף אני] דליכא כלל הכא דין חילוק מלאכות, עיי"ש.